E. DOMORÁZEK-MRÁZ:

Sady Wimmrovy.

JAKUB ŠLECHTIC Z WIMMRŮ,
c. k. vrchník u vojště
(Ze rytiny z r. 1822 od Plutha, dle obrazu Markovského.)

Král. Vinohrady, moderní město vyčarované horečnou podnikavostí v době několika desítiletí, nemá v historii své dosud popsáno mnoho listů, — neboť tam, kde dnes vzpínají se regimenty činžáků a pseudomonumentální monstra studeně vyprávějí o nepochopení stylu a architektonického krásna, nedávno ještě vlnily se lány obilí a kadeřavěly koruny stromů.

Ještě v létech osmdesátých oseto bylo nynější náměstí Purkyňovo obilím a na jeho horním konci lesklo se zrcadélko rybníčka pro potěšení mládeži, která tudy spěchala do školy vedle radnice. Stručný přehled vývoje města překvapuje svým prudkým vzestupem: r. 1843 bylo na tak zv. Horách Viničních 68 samot se 169 obyvateli; r. 1849 sloučeny usedlosti za branami Koňskou, Žitnou, Novou i Poříčskou v jedinou obec katastrální, nazvanou Vinohrady, ke kterémuž názvu roku 1857 připojen Nejvyšším rozhodnutím predikát »Královské«. Když r. 1866 Praha prohlášena za město otevřené a hradby zrušeny, vypjal se ruch na předměstích vysoko. Již r. 1875 musily býti rozděleny Vinohrady na dvě části: Vinohrady I. a Vinohrady II. Pro Vinohrady I. povolen název Žižkov r. 1877; Vinohrady II. zůstaly. R. 1879, tedy pouhých 30 let po zmíněném sloučení samot, byly Vinohrady povýšeny za město. R. 1895 bylo tu již 847 domů, r. 1897 pak v 970 domech 48.136 obyvatelů. Jasně mluví tato data o městě nedlouhé historie: a tak pro vzpomínky jen sady, role, vinice můžeme si vyvolati do jeho kroniky. Dnes prozatím o jedněch budiž vyprávěno, o sadech, jichž skvělá pověst tak často se z pamětníků ozývá a z kterých my dnes již nevíme a nevidíme ničeho. Jsou to sady Wimmrovy. Z bohatých rodičů narodil se zakladatel jejich Jakub Wimmer dne 25. ledna 1754. Pantáta byl kupcem a váženým měšťanem, který na výchovu synka mnoho věnoval. Ten, zdědiv po něm

podnikavost a odvahu, v svém srdci mladém snil o vojácích a vojně, o kterých v těch dobách často bylo mu také slýchati. Když vědám humanitním učili jej důstojní otcové řádu Ježíšova, jen k šavli tíhl a tu také opravdu brzy si vysloužil. Vstoupilť jako kadet do pěšího pluku knížete Oldřicha Kinského, za nedlouho důstojníkem jmenován a aby svou statečnost skutkem na jisto prokázal, již r. 1777 u oltáře Chomutovského chrámu poklekl s počestnou dcerou správce c. k. »salcamtu« pána von Scharschmidt .... Však na poli válečném také brzy osvědčil se mladý lieutenant, když r. 1778 za vedení svob. pána z Kheilů pomáhal ukazovati cestu zpátečnou do pruské vlasti generálu Mollendorfovi, který náhle do Mostu vpadnuv (to bylo v době války Bedřicha II. proti Marii Terezii) pěšáky Kinského i žateckými švališery Lobkovickými zprudka zpět zase za hranice byl vyprovozen s okrvavělou lebí. Když v Těšíně r. 1779 mírem narovnán byl spor, počal Josef II. se stavbou pevnosti Terezínské a při té Wimmer pověřen obtížnou úlohou dozoru a řízení dopravy stavebního materiálu a odvážení vykopané země. Tu již v panu vojákovi tatíkova krev kupecká horčeji se zapálila a mladý důstojník s neobyčejnou energií dostál skvěle své úloze. Tuť byla kázeň, jaké po celý život svůj pro sebe i pro jiné rozuměl jako samozřejmé, práce bez únavy, všestranný přehled a bystré upjetí na danou úlohu. Náklonnost císařovu vynesly mu tyto vlastnosti, rostl v hodnostech, až ve válkách francouzských jako vrchní direktor zásobovacích sborů a »hlavní entrepreneur« vynikl, stav se zakladatelem systematického moderního zásobování rakouského. Přehlížeje pronikavě složitý organismus podřízeného pracovnictva, který ovšem sám musil teprve sestavovati a v život uváděti, svou vůlí železnou dovedl udržovati celý ten stroj v práci neustálé, neochabující a neselhávající. A při tom ke všem laskavý, srdečný i k nejmenším, uznávaje význam a důležitost i nejpodřízenějších, lidumil v tom vzácném slova smyslu, jak rozuměli mu tenkrát tak mnozí duchové zanícení vznešenými hesly lásky, dobra a pravdy, duchové osvěty, kteří před massami brodícími se dosud v temnu šli daleko v předu, jakoby v rukou třímali pochodně, jichž plameny rozrážely noci nad Evropou... Taková církev osvěty a lásky připravovala národy a z její vyznavačů poctivých byl také tento obchodník-voják, který dovedl vlastní silou a talentem propracovati se na důležitá místa. Jmenován obristem, vyznamenán byl rytířským křížem král. uherského řádu sv. Štěpána a 16. dubna r. 1801 povýšen do stavu šlechtického. Z dodavatelství přirozeně že neschudl a sám z domu již bohat v nedlouhé řadě let stal se vlastníkem statků Lenešic, Malých Buben, Velkého Zdíkova, Vatětic, Nuslí a Vršovic. Tyto oboje zakoupil r. 1797 z pozůstalosti dědiců knížete z Paarů za 200.000 zlatých a to ještě s domem Platýzským v Praze, jenž tenkrát hrozil sesutím i ohněm byl nebezpečným sousedstvu, takže magistrát nařídil jeho obnovení.

A jako znamenitým organisátorem na vojně, stejně vynikajícím byl Wimmer hospodářem. Vzorně zvelebil svoje statky a holé kopce i kamenité úhory zelenaly se brzo stromovím a na pustých pláních rozkvétala nová jara. O školy na svých statcích se staral, o kostely, o chudinu, jíž v těžkých dobách obilí, dříví, peníze rozdával. Lány svých

polí za Prahou pronajímal nuzným v nevelikých pruzích několika čtverečných stop, aby na nich mohli si pěstovati brambory a zeleninu, vzdělávání půdy však dával provádět s v ý m i dělníky, dle svých systémů. Přál umění, podporoval průmysl, všude pomáhal, jak o potřebě zaslechl. Pražanům věnoval také kamennou kašnu, zvěděv, že obyvatelé na Nové Aleji nedostatkem vody trpí. Toť ona, ozdobená párem lidí pod palmou, *) jež na Betlemský plácek přenesena, na konec octla se v městském parku. Nesla německý nápis (jenž některým později na ulici překážel ....): »Rodnému městu věnuje občan J. W. 1796.« Na stráních letenských zavedeno zásluhou Wimmrovou pěstění révy burgundské a u samých města bran vykouzlil Wimmer měšťákům zdravou, svěží přírodu, založiv sady, táhnoucí se na jih od brány Žitné, podle hradeb až pod Zvonařku, na východ pak až k zahradě Zdekauerově. Topolové a kaštanové aleje protínaly sad, cesty byly lemovány květinovými koberci, vinuly se vinicemi, ve stínu ovocných stromů, »Růžové aleje« říkaly jim Pražáci, jež nejpěknějšími byly asi tam, kde dnes ulice Komenského až do Palackého třídy; tu krásné jabloně rostly a táhly se nahoru, dnešní Čelakovskou (dříve po zásluze zvanou Wimmrovou) ulicí; od míst nynější radnice táhla se stromořadí třešňová podél pěšiny běžící kolem »Kravína« směrem k dnešnímu náměstí Jiříkovu a ovroubené vysokým živým plotem. Radost druhých učiniv svým životním úkolem, sám v rodině byl těžce stíhán: r. 1816 zemřela mu žena, později syn i dcera, provdaná za c. k. komorního svob. pána Hruschovského. Dva synové jej přežili — ale dědictví v rukou jejich dlouho nezůstalo: soudy počaly a statky se brzo rozprodávaly. V časných hodinách ranních dne 13. ledna 1822 náhlý zápal plic, jenž dlouho netrval, uvedl 68 letého »otce chudých« do jiných sadů, neznámých, věčně zelených. Velkolepý byl pohřeb slovutného měšťénína: dne 15. ledna o 3. hodině odpolední slavně odvezena mrtvola na hřbitov v Malých Bubnech. Přátelé a ctitelé zesnulého vydali na věčnou pamět německý list (1822, u Ant. Straschiripky na Perštýně č. 342, tištěný) s pěkně rytou jeho podobiznou od Plutha dle obrazu Markovského a s obrázkem kašny rytým Döblerem. Do té brožury vedle dat životopisných vloženy dvě básně oslavné od B. A. Ehrlicha a Herbsta. Současně vydána nadšeně oddaně psaná česká »Upomínka na pana Jakuba šlechtice z Wimmrů, c. k. vrchníka u vojště« v časopise Čechoslav.

Pochovavše starého pána podívejme se ještě na chvíli do jeho sadů. Vyhlídka byla odtud velmi krásná: však Antonín Pucherna dobře ji v akvatintovém listě zachytil, k němuž i precisní kresba se nám dochovala.*) K západu, přes Karlov a Vyšehrad, až k mohutnému prospektu Hradčanskému, rozprostíralo se u pat divákových město, k východu pak do údolí viděl, kde leží Nusle, Michle, táhne se potok Botič, kraj zvolna stoupá, výše ohraničen lesnatými kopci. Vinicemi (z nichž do dnes se zachovala u schodů Nuselských kaple zasvěcená Ježíši, Marii, Josefu, Jáchymu a Anně, vystavěná r. 1755 od měšťana pražského Karla Leopolda Bepty) sešlo se do údolí, jímž ve stínu ovocných stromů vedla cesta až k stavením t. zv. Folimanky (folemanka, Jakub Folman, měšťan

*) Viz záhlaví »Věstníku«.
*) Viz naši přílohu.

pražský kolem r. 1350), na druhou stranu do Nuslí a do Vršovic. Připomeňme si: od dob Karlových celý ten kraj, počínaje od zdí městských byl jedna vinice a zahrada s domky lisovními, vížkami, hlídacími staveními atd. Ještě v 17. věku bylo vinic přes dva tisíce, ač již v XVI. věku počal úpadek a rozklad. V druhé polovici 18. věku bylo vše ve zkáze, zničeno vojnami, neúrodou i nevšímavostí, na počátku devatenáctého pak věku, před Wimmrem, slulo »pouští« a »Saharou«.... Sady Wimmrovy hraničily se zahradou Zdekauerovou, jenž koupil ji od dědiců Jos. Em. Canala hraběte Malabaila*) takovéhotéž humanisty, jakým byl Wimmer). Do zahrady Zdekauerovy šlo se kolem Pštrosových lázní a kolem dvorce do aleje topolové a sadem anglickým k budově, kde prodávalo se občerstvení. Dále byly pozemky zahrad Hankeovy, Tomáškovy, Likavcovy, Ballabeneovy atd. Nedaleko Cikánka vábila tanečním sálem a kuželníhem, pak Vyšinka, Sklenářka s hospodami a tak dále do kraje, zlatícího se osením až do nedohledna.

Pěkně popisuje sady Wimmrovy Karel Ladislav Zap ve svém »Popsání Prahy z r. 1835«. Roku 1852 vypráví Klutschak, že se sady Wimmrovy parcelují a značná část stromořadí že byla zrušena. R. 1853 zbývala ze sadů veliká zahrada s kravínem a sálem, tenkrát zvaným Baalem (Freundschaftssaal). Průvodce Merklasův z r. 1858 zná už jen tuto část Kanálské zahrady. Tak proměňovány sady nejprve v role, osévány, pak parcely prodávány na stavby — a krása přírody couvala dále do kraje od města, které zbořilo brány a hradby a vyvalilo se jako zátopa kamení a cihel do zeleně stromů a kvetoucích polí. Zbyla pak ze sadů hrst stromů, opuštěných, sesmutnělých a dnes kdož ví co z mladé generace o výborném humanistovi, který ke všem stejně a rovně nesl v srdci svém lásku?... Zapadly vzpomínky na něho, jako zvadla sláva jeho sadů. Ať tedy v tomto listě aspoň na chvíli se oživí...